

KLN Welzijnsleidraad voor het houden en fokken van Rashaenders en Rasdwerghoenders

Uitgangspunten en normen voor de hoenderfok, gericht op dierenwelzijn.

Inhoud:

1. Inleiding
2. Huisvesting
3. Voeding
4. Fokkerij
5. Transport
6. Verzorging
7. Samenvatting

1. Inleiding.

In deze leidraad wordt uiteengezet welke eisen gelden voor het diervriendelijk houden van rashaenders en rasdwerghoenders in de georganiseerde kleindierenliefhebberij. Daarbij is de basis daarvoor gericht op zelfregulering en kan de overheid tot advies dienen bij het vaststellen van houderijvoorschriften.

De uitgangspunten zijn er op gericht dat de dieren gevrijwaard worden van beschadiging, pijn en onnodig lijden. Naast welbevinden willen we ook het voortbestaan van de rassen zoveel mogelijk waarborgen.

Alleen dieren die elkaar verdragen, mogen bij elkaar gehouden worden in één onderkomen.

Voor iedereen die hoenders houdt, verzorgt of te verzorgen heeft, geldt dat hij zorg moet dragen:

1. Voor een bij de hoenders passende huisvesting.
2. Dat er geen beperkingen voor bewegingen en gedrag zijn, waardoor pijn, verwondingen of stress kunnen ontstaan.
3. Voor een aan het hoen aangepaste voeding en verzorging.
4. Dat hij voldoende kennis heeft om vitale en niet vitale dieren te herkennen en weet hoe vitaliteit onder zijn dieren bereikt kan worden.
5. Voor het hebben van voldoende basiskennis om verwondingen, ziektes en aandoeningen te kunnen onderkennen en daarvoor passende maatregelen kan nemen. Passende maatregelen kunnen zijn het inschakelen van hulp van een deskundige collega-fokker of dierenarts.

De fokker moet over de vereiste kennis beschikken en bijhouden om aan deze voorwaarden te kunnen blijven voldoen. De vereniging waarvan hij lid is en de bond (KLN) heeft daar een voorlichtende rol in.

Welzijn van dieren in gevangenschap is vooral afhankelijk van huisvesting en verzorging die past bij de behoefte van die dieren. Voor iedereen die hoenders houdt en verzorgt dient het welzijn van zijn dieren voorop te staan.

De voornaamste behoeften zijn:

- Geschikt voer en drinkwater
- Rust
- Geschikt klimaat
- Hygiëne
- Geschikte huisvesting
- Bewegingsvrijheid

Een hoenderhouderij is diervriendelijk als:

1. Slechts een gering, niet verwijtbaar sterftecijfer aanwezig is en dit binnen de norm blijft;
2. Het algemeen welbevinden van de dieren ongestoord is en geen beschadiging kan optreden;
3. in het hok voor hoenders/dwerghoenders specifieke gedrag, groei en ontwikkeling conform de eisen van het ras mogelijk is. (Welzijnsnormen WUR voor hoenders)
4. De hoenders moeten een vitale indruk maken; tijdens de ruiperiode maken de dieren een minder vitale indruk.

2. Huisvesting.

Hoenders behoren doelmatig gehuisvest worden, dat wil zeggen een hok dat voldoet aan de rasspecifieke eisen.

Indien mogelijk kunnen de hoenders beschikken over een volière of nog beter een vrije uitloop. Er is sprake van een vrije uitloop als 10 hoenders buiten een ruimte van tenminste 30 m² hebben, bij voorkeur op gras.

In zowel een volière als bij een vrije uitloop moeten de dieren de schaduw kunnen opzoeken.

Rekening houdend met de grootte van de verschillende rassen, zijn de minimum hokmaten voor volwassen dieren:

Tabel hokmaten

Ras / Grootte	Aantal / m ² (A)	Aantal/ m ² / m ³ (B)
Zware rassen (haan zwaarder dan 3 kg)	10 / 3	10 / 5 / 10
Middelgrote rassen (haan tot 3 kg)	12 / 3	12 / 5 / 10

Lichte rassen (haan tot 2 kg)	14 / 3	14 / 5 / 10
Dwerghoenders	10 / 2	10 / 3 / 6
Oorspronkelijke krielen	7 / 1	10 / 2 / 4

- Nachthok met vrije uitloop. De oppervlakte is de minimale maat voor het (nacht)hok.
- Nachthok en volièrre totaal. De inhoud (m³) moet dan minimaal het dubbele van de oppervlakte (m²) zijn

NB: de gegeven oppervlaktemaat is de minimale afmeting van het hok.

Tabel zitstokken

Breedte zitstokken	Min. mm	Max. mm
Zware rassen (haan zwaarder dan 3 kg)	60	80
Middelgrote rassen (haan tot 3 kg)	50	80
Lichte rassen (haan tot 2 kg)	50	70
Dwerghoenders	40	60
Oorspronkelijke krielen	30	50
Lengte zitstokken		
Alle rassen / groottes	1,5 x breedte kip	NVT

De dieren moeten ook in het nachthok over voldoende frisse lucht beschikken en het hok dient daarnaast bescherming te bieden tegen wind, koude, hitte en vocht. De ventilatie moet bij voorkeur op natuurlijke wijze plaatsvinden en bij voorkeur ook instelbaar, zodat de ventilatie niet als onaangenaam ervaren wordt. Het percentage ammoniak in de lucht mag niet hoger worden dan 15 à 20 ppm. Als de ammoniaklucht te ruiken is, wordt het percentage overschreden en zal voor voldoende hygiëne effectiever geventileerd moeten worden.

De bodembedekking is zodanig van samenstelling dat de dieren zo veel mogelijk natuurlijk gedrag kunnen vertonen. Het regelmatig reinigen of vervangen van de bodembedekking is daarbij vanzelfsprekend. Een mestplank of specifieke mestopvangbak onder de zitstokken kan sterk bijdragen aan de hygiëne in het hok, als die regelmatig gereinigd wordt.

Legnesten

Het aantal legnesten moet aangepast zijn aan de legkracht van de hennen. Over het algemeen leggen hennen het beste in het voorjaar. Gedurende de ruiperiode leggen de hennen niet en in het najaar loopt de leg af als niet extra licht in uren en lux gegeven wordt. Eén legnest per drie hennen is praktisch altijd voldoende.

De afmetingen van de legnesten zijn:

Tabel Legnesten

Ras / Grootte	Maten in cm
Zware rassen (haan zwaarder dan 3 kg)	50 x 50
Middelgrote rassen (haan tot 3 kg)	45 x 45
Lichte rassen (haan tot 2 kg)	35 x 35
Dwerghoenders	35 x 35
Oorspronkelijke krielen	25 x 25

Als de hoenders lang in een stal verblijven moet een zandbak ter beschikking gesteld worden zodat de dieren een zandbad kunnen nemen.

3. Voeding.

Het is gebruikelijk dat hoenders twee keer per dag gevoerd en gedrenkt worden en wel 's morgens en in de namiddag. Is dat niet mogelijk, dan 's morgens voldoende voer en water aanbieden voor de hele dag.

In de handel is voer verkrijgbaar dat aansluit op de verschillende levensfasen van de kuikens en van de jonge en volwassen dieren.

Drinkwater moet altijd beschikbaar zijn; de drinkbakken worden 's winters tenminste wekelijks en 's zomers dagelijks schoon gemaakt om ziektes e.d. te voorkomen.

De opstelling van de drinkbakken dient zodanig te zijn, dat bevuiling wordt voorkomen.

Een andere dagelijkse behoefte is maagkiezel en schelpengrit. Maagkiezel is te koop in de nummers 1 tot en met 5. Nummer 3 wordt vaak gegeven aan grote hoenders, 2 aan krielen en 1 aan kuikens.

Ook dient voldoende pikgelegenheden aanwezig te zijn, bijvoorbeeld luzernebalen of stro.

4. Fokkerij.

Deze vindt doorgaans plaats in het voorjaar. De samenstelling van een foktoom kan per ras verschillen voor wat betreft het aantal hennen dat bij een haan gevoegd wordt.

Er dienen voldoende legnesten aanwezig te zijn (zie huisvesting).

Opfokhokken en stallen voor kuikens en jonge hanen en hennen moeten bij voorkeur gescheiden zijn van die van de oude dieren. Verder moeten deze ruimtes aan de volgende voorwaarden voldoen:

1. Ze moeten droog en tochtvrij zijn.
2. Ze moeten de eerste weken (plaatselijk) adequaat verwarmd kunnen worden tot een voor de kuikens aangename temperatuur, e.e.a. volgens onderstaand schema.

3. In plaats van het temperatuurschema nauwkeurig te volgen, kan ook de cloacatemperatuur gevolgd worden. Met een thermometer wordt dan 41 °C normaal gemeten.
4. De ruimtes dienen met de groei van de kuikens “mee te groeien”.

Opfok eendagskuikens:

Volgens de nieuwste inzichten is het belangrijk dat de kuikens na het uitkomen direct voer en water kunnen opnemen

Op dit moment wordt gewerkt aan uitkomstkasten met daarin water en voer voor de net uitgekomen en vermoeide kuikens.

Het blijkt dat kuikens direct na uitkomst, indien beschikbaar, enkele druppels water en wat voer opnemen en dan 10 uren in slaap vallen. Als de kuikens daarna weer wakker worden, gaan ze weer verder met opname van voer en water.

Hieronder treft u een schema aan voor de opfok van kuikens.

Dag	Temp. °C	Uren	Voer
1	33	24	Opfok start
2	32	22	Opfok start
3	31	22	Opfok start
4	30	20	Opfok start
5	29	20	Opfok start
6-7	27	18	Opfok start
8-9	24-26	17	Opfok start
10-12	24-26	16	Opfok start
13-14	24-26	15	Opfok start
15	22-24	15	Opfok 1
16	22-24	14	Opfok 1
17	22-24	13	Opfok 1
18	22-24	12	Opfok 1
19	22-24	11	Opfok 1
20	22-24	10	Opfok 1
21	22-24	9	Opfok 1
22-28	20-22	8	Opfok 1
Wk 5-6	20	8	Opfok 1
Wk 7-16			Opfok 2
Wk 17-			Opfok 3

NB 1: De gewenste vloertemperatuur bij opzet van kuikens is minimaal 28°C

NB 2: De verlichtingssterkte moet op kuikenhoogte minimaal 15 lux bedragen en bij voorkeur de eerste dagen nog hoger.

NB 3: Kuikens moeten niet vlak voor transport gevoerd en gedrenkt worden om te voorkomen dat ze zich bevuild met mest en ze extra koudegevoelig worden.

5. Transport

Rashaenders worden een paar maal per jaar van en naar tentoonstellingen vervoerd, doorgaans binnen de landsgrenzen. Ook verhuizen hoenders voor fokdoeleinden naar andere fokkers.

Alleen gezonde hoenders mogen vervoerd worden. Voorafgaand aan het transport moeten ze rijkelijk gedrenkt worden en matig gevoerd. Het transport moet zo kort mogelijk zijn, en mag ten hoogste 24 uur bedragen. Bij transport moeten stress en angst zo veel mogelijk voorkomen worden. In een “donkere” kist zijn de hoenders over het algemeen rustiger dan in een transportkist met een gaasvenster.

De dieren moeten tijdens het transport zich niet kunnen verwonden of beschadigen.

Dieren mogen bij warme dagen niet in een auto achter gelaten worden. Bij hoge temperaturen moeten maatregelen genomen worden om te voorkomen dat de dieren oververhit raken en sterven.

Het transportmateriaal is stevig van constructie en heeft één vak per dier. De afmetingen van een vak moeten aangepast zijn aan de grootte van de dieren en zijn als volgt ca.:

Tabel transportkisten

Ras / Grootte	Maten in cm (l x b x h)
Zware rassen (haan zwaarder dan 3 kg)	50 x 35 x 50
Middelgrote rassen (haan tot 3 kg)	45 x 30 x 45
Lichte rassen (haan tot 2 kg)	40 x 25 x 40
Dwerghoenders	40 x 25 x 40
Oorspronkelijke krielen	30 x 18 x 35

De bodemmaat mag niet veel groter zijn i.v.m. het schuiven van de dieren bij schuinhouden en remmen. Daarom dient zowel te groot als te klein transportmateriaal vermeden te worden. Tevens moet de bodem van ruw materiaal zijn.

Een verwijzing naar levende dieren mag niet ontbreken.

Ventilatieopeningen

In het transportmateriaal dienen ruim voldoende ventilatieopeningen aanwezig te zijn. Als minimum geldt 15% van het vloeroppervlak.

Voorbeeld dwerghoenders: $0,15 \times 40 \times 25 = 150 \text{ cm}^2$ per dier. Twee openingen bijvoorbeeld van $5 \times 15 \text{ cm}$ aan elke kant voldoen voor één dier.

De ventilatieopeningen mogen ook na belading niet belemmerd worden. Dit kan bereikt worden door het aanbrengen van latten op strategische plaatsen aan de buitenkant van de transportkisten. De dieren dienen altijd verzekerd te zijn van voldoende verse lucht.

6. Zorg:

Door voorlichting binnen verenigingen, speciaalclubs, bonden en middels vakbladen worden de houders/verzorgers van hoenders voortdurend ingelicht en bijgeschoold over de juiste wijze van verzorging. Het uitgangspunt is daarbij steeds het welzijn van de dieren.

Door dagelijkse controle op licht, lucht, water, voer, hygiënische omstandigheden en mogelijke ziektes en aandoeningen, worden afwijkingen en plagen door endo- of ectoparasieten vroegtijdig ontdekt en kunnen passende maatregelen genomen worden.

7. Samenvatting:

Binnen KLN is het houden van rashaenders aan strikte voorwaarden gebonden. Voor het behouden en veiligstellen van de genetische eigenschappen is men gehouden om alleen met dieren te fokken die gezond en vitaal zijn en tevens de kwaliteit bezitten om de biodiversiteit van de verschillende rassen te waarborgen.

Een belangrijke rol speelt daarbij een goede verzorgingstoestand die alleen door een diervriendelijke en bij de diersoort passende manier van houden te bereiken is.

Binnen de plaatselijke verenigingen en speciaalclubs wordt controle uitgeoefend op het naleven van de door KLN vastgestelde leidraad, waarbij recht gedaan wordt aan alle door de overheid uitgevaardigde regels.

Deze leidraad is vastgesteld in de algemene ledenvergadering van KLN d.d. 20 juni 2015 en gaat in op 21 juni 2016.